

Mírové (pokojné) řešení sporů mezi státy

2020-MPV

Pojem mezinárodního sporu

- **Co je spor:** „stav, kdy jsou stanoviska stran (států) výrazně protikladná”
(MSD 1950 – posudek týkající se interpretace mírových smluv mezi Bulharskem, Maďarskem a Rumunskem)
- neshoda právních stanovisek nebo zájmů stran včetně hodnocení faktického stavu (MSD Práh Vihéar – 1960)
- **Konflikt:** spor, který získal ostřejší formu –nastalo použití ozbrojené síly nebo se k němu schyluje
- Spory právní, politické, komplexní
- MSD má řešit i **spory politické** (MSD v rozhodnutí o zadržení US diplomatického personálu v Teheránu 1980),
  - někdy ale velmi obtížné, spíš spory právní

Úvodní poznámky – obecné MP

- Obecná povinnost států – vynaložit veškeré úsilí
- **není povinnost řešit spory, ale pokud se řeší, musí to být mírovými prostředky (kogentní pravidlo)**
- prameny: čl. 2 odst. 3 a 33 Charty OSN
- Deklarace OSN zásad přátelských vztahů mezi státy 1970
- Manilská deklarace OSN (1982)
- žádnému státu nelze uložit **vyřešení** sporu
- **volnost volby mezi prostředky (dispozitivní prvek)**

Obecné MP

- seznam prostředků v čl. 33 Charty OSN:
- vyjednávání
- vyšetřovací řízení
- zprostředkování
- rozhodčí řízení
- soudní řízení
- prostřednictvím mezinárodních organizací
- jiné podle vlastní volby

Obecné MP

Manilská deklarace OSN o mírovém řešení sporů (1982)

- "Mezinárodní spory musí být řešeny **na základě svrchované rovnosti států** v souladu se zásadou **svobodné volby prostředků** podle Charty OSN a zásad mezinárodního práva a mezi spravedlnosti."
- Některé mnohostranné úmluvy stanoví **povinný způsob řešení sporů** ve své věcné působnosti
  - státy mnohdy neochotny
    - zvláštní dokument (neratifikují všichni)
    - výhrady

Obecné a partikulární právo

- Někdy úmluva nebo jiný dokument (zvláštní dohoda) stanoví rigidně určitý prostředek jako povinný (WTO, EU) **(to už není obecné, ale partikulární pravidlo MP)**
- **co státy volí:**
- - spíše politické (diplomatické) prostředky než právní
- - pokud právní, tak soudní i mimosoudní
- **Ize kombinovat jednotlivé způsoby**

Přehled jednotlivých prostředků

- 1. Politické (diplomatické) prostředky
  - *přímé diplomatické jednání (vyjednávání)*
  - mnohostranné jednání (konference v rámci mezinárodní organizace)
  - účast **třetího subjektu**: *dobré služby a zprostředkování*
  - *vyšetřovací řízení (šetření)*
  - *mezinárodní smírčí řízení*
- 2. Právní (soudní) prostředky
  - *mezinárodní arbitráž*
  - *soudní řízení*

1. Politické (diplomatické) prostředky: Vyjednávání (bez účasti třetího subjektu)

- 1. Politické (diplomatické) prostředky - nejčastější a nejúčinnější: **vyjednávání (přímé diplomatické jednání)**
  - **zpravidla předchází použití jiného prostředku**
  - institucionalizace: mezinárodní organizace
  - **dvoustranné - mnohostranné vyjednávání - mnohostranná jednání: konference**
- Povinnost jednat (pokud se strany rozhodnou spor řešit, jinak ne) - předpoklad uplatnění i dalších prostředků **vyjednávání je minimálním počátkem řešení každého sporu**
- **konzultace** = vyjednávání, **není povinnost dojít k výsledku**
- forma: rozhovory (manévrovací prostor), lépe s účastí třetího státu (viz dále)
- někdy jednání tajné, jindy záměrná publicita
- **P ř í k l a d y :**
  - ukončení války v Koreji (1953)
  - ukončení války v Indočíně (1954 a 1973)
  - urovnání vztahů mezi nástupnickými státy SSSR a Jugoslávie

Účast třetího subjektu: dobré služby a zprostředkování

- Účast třetího subjektu: dobré služby a zprostředkování
- Specifikace obou podle **role třetího subjektu (účast v nalézání řešení)**
- obojí kodifikováno Haagskou úmluvou 1907
- **dobré služby: poskytnutí „neutrálního území“ – nezasahování do jednání stran**
- **zprostředkování: zásah do náplně jednání - návrhy, kompromisy - častější**
- Zprostředkovatel: stát (vláda) nebo mezinárodní organizace nebo osoba (reprezentant MCK) nebo vysoký činitel mezinárodní organizace (GT OSN)
- Pomoc zprostředkovatele: nezávazná pro strany, většinou užitečná

Zprostředkování - příklady

- *Příklady zprostředkování:*
- 1978 – Egypt a Izrael – Camp David (USA)
- 1981 - USA x Írán (Alžírsko)
- 1993 - Izrael x OOP (Norsko a USA)
- 1973 – USA – Vietnam (Francie)

- Neúspěšné:
- 1990 - Irák – Kuvajt (nakonec řešila RB OSN)
- 1998 - Kosovo

Vyšetřovací řízení (šetření)

- cíl: objasnění skutkového stavu, předložení stranám
- subjekt: **vyšetřovací výbor** vytvořený dohodou stran
- šetření samo o sobě spor nevyřeší, ale může k tomu **vytvořit předpoklady**
- Haagská úmluva 1907
- někdy šetření povinné na základě mnohostranných smluv: První dodatkový protokol (1977) k Ženevským úmluvám o humanitárním právu (1949): mezinárodní vyšetřovací výbor
- praktické při řešení některých hraničních sporů (džungle)
- prostředek neoblíbený a málo využívaný
- Příklady:
1983 – sestřelení jihokorejského letadla nad Sachalinem
1984 – válka Írán - Irák – použití chemických zbraní

Mezinárodní smírčí řízení

- Podstata: **posouzení sporu** orgánem vytvořeným nebo akceptovaným stranami, činí **doporučení** - *nutná předchozí **dohoda*** (syntéza šetření a zprostředkování)
- kontradiktorní řízení, závěry nezávazné
- stanoveno některými úmluvami
  - Vídeňská úmluva o smluvním právu (1969)
  - (Montego Bay - mořské právo (1982), 90. léta: OBSE
- v praxi rovněž neoblíbeno (těžkopádnost)
  - příklady z novější doby nejsou

2. Právní (soudní) prostředky

- **Znaky mezinárodního soudnictví v širším smyslu:**
  - 1. účastníci řízení: suverénní státy
  - 2. fakultativní charakter
  - 3. důležitá role neinstitucionalizovaných prostředků (historicky dřívější)
  - 4. rozlišování charakteru sporů (politické x právní) - obtíže

Mezinárodní arbitráž

- poprvé za války SxJ (USA) - spor s Velkou Británií (1872)
- Haagská úmluva 1899 - kodifikace arbitrážního řízení
- Slovinsko – Chorvatsko 2015 – Chorvatsko odmítlo („nebyla nestrannost“)
- ***dnešní základní význam arbitráže: mimo tento rámec - spory mezi státy a zahraničními investory - smysl arbitráže: orgán skutečně nezávislý na příslušném státu***
- **a) Fakultativní arbitráž**
- **arbitrážní kompromis (doložka)** (= dohoda mezi státy ohledně určitého sporu)
- obsahuje: předmět sporu, způsob ustanovování rozhodců, jejich pravomoci, procesní pravidla
- **b) "Obligaturní" arbitráž**
- stanovena mezinárodní smlouvou (dohoda o sídle OSN)
- **"obecný kompromis (doložka)"** - týká se **všech sporů z příslušné mezinárodní smlouvy**
- i zde bývá potřebná další dohoda (kompromis) o podrobnostech

Mezinárodní soudy

- **obecná věcná působnost**
  - Mezinárodní soudní dvůr
- **vymezená věcná působnost**
  - Tribunál pro mořské právo
  - Soudní dvůr EU
  - Orgán pro řešení sporů WTO
- ***zvláštní mezinárodní soudy neřešící spory mezi státy***
  - Evropský soud pro lidská práva
  - mezinárodní trestní soudy

Mezinárodní soudy – dělení z hlediska univerzality a regionality:

- **Univerzální mechanismy:**
  - Mezinárodní soudní dvůr
  - Tribunál pro mořské právo
  - Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii
  - Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu
  - Mezinárodní trestní soud (Haag)
- **Regionální mechanismy:**
  - Soudní dvůr EU + Soudní dvůr ESVO
  - Evropský soud pro lidská práva
  - Interamerický soud pro lidská práva
  - Soudní dvůr Africké unie (býv. Organizace africké jednoty)
- **Quasijudiciální orgán:** Orgán pro řešení sporů WTO

Mezinárodní soudní dvůr - 1

- předchůdce: *Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti* Společnosti národů (1922)
- úprava: Charta OSN, **Statut MSD**
- složení: 15 soudců volených VS a RB OSN na 9 let (předseda do 2015: prof. Peter Tomka - SK)
- Dvůr je příslušný pouze pro **spory právní povahy**, jak vyplývá z čl. 36 odst. 3 Charty a čl. 36 odst. 2 Statutu MSD
- základní cíle:
  - efektivní řešení sporů, snížení rizika zostření (např. vymezením hranic)
  - rozvoj mezinárodního práva

Mezinárodní soudní dvůr - 2

- **a) ROZSUDKOVÉ ŘÍZENÍ (sporné)**
- *aktivní legitimace*: jen státy (+ určité mezinárodní organizace systému OSN)
- *fakultativní jurisdikce* – nutný souhlas sporných stran (členové Statutu MSD)
  1. souhlas v konkrétním případě ad hoc (dohoda, „kompromis“, tichý souhlas) (1993 – Slovensko – Maďarsko - *Gabčíkovo*)
  2. souhlas daný předem v obecnější úmluvě („obligatorní“ jurisdikce – jurisdikční klauzule)
  3. souhlas daný předem obecně jednostranným prohlášením (= „fakultativní klauzule“) – neochota států, lze vzít kdykoli zpět
  4. konkludentně – akceptace řízení zahájeného na podnět druhé strany – forum prorogatum – jediný případ – Úžina Korfu (UK v Albánie) (1949) *in which the court held that a letter from Albania stating that it submitted to the jurisdiction of the ICJ was sufficient to grant the court jurisdiction*).

Mezinárodní soudní dvůr - 3

- *Dosud cca 170 věcí (včetně probíhajících)*
- Precedenční povaha rozsudků MSD?
CGS ano, ale kromě těchto případů:
  - původní případ nezaložil pravidlo
  - pozdější posuny v rozvoji práva
  - odlišný právní nebo skutkový rámec

cum grano salis = s určitými výhradami

Nedávné rozsudky ve věci samé

- *Whaling in the Antarctic* (*Australia + New Zealand v. Japan*) (2014)
- *Frontier Dispute* (*Burkina Faso v. Niger*) (2013)
- často: není dána pravomoc

Irán v. USA (2018)

- The [Iranian](#) government filed a lawsuit with the [International Court of Justice \(ICJ\)](#) against [United States](#), on 16 July 2018, mainly based on the 1955 Treaty of Amity signed between the two sides.
- Iranian officials said that U.S. re-imposition of the nuclear sanctions was a violation of the treaty. At the time, the United States called it "baseless" and vowed to fight against it.
- Almost a month later, the case was heard by the ICJ within a week and, at the end, the US was asked by the court's president to "respect the outcome." On 3 October 2018, the International Court of Justice issued an "interim" order to the United States "to lift [sanctions](#) linked to humanitarian goods and civil aviation imposed against Iran."

Mezinárodní soudní dvůr - 4

- **B) POSUDKOVÉ ŘÍZENÍ (nesporné)**
- **aktivní legitimace:** VS, RB, mezinárodní (odborné) organizace systému OSN
  - zatím: UNESCO, Mezin. námoř. org., SZO)
- právní otázka
- závaznost posudku: spíš je to **výklad práva** (není to akt aplikace práva, ale posuzuje soulad určité situace s mezinárodním právem a **specifikuje obsah jeho pravidel**)

Příklady posudků:

- *Legal Consequences of the Construction by Israel of a Wall in the Occupied Palestinian Territory* 2004
- *Vznik Kosova* 2009

Mezinárodní soudní dvůr - 5

- případ Gabčíkovo – Nagymáros
- (ČSFR) SR x Maďarsko o výpověď nevyhovitelné smlouvy (jednotný projekt, společné investice)
- žádný konkrétní závěr (spor nebyl zcela právní, ale spíše politický)

Nicaragua 1986

- After the court ruled that the [United States](#)'s covert war against [Nicaragua](#) was in violation of international law ([Nicaragua v. United States](#)), the United States withdrew from compulsory jurisdiction in 1986 to accept the court's jurisdiction only on a case-by-case basis. [Chapter XIV of the United Nations Charter](#) authorizes the [UN Security Council](#) to enforce Court rulings. However, such enforcement is subject to the veto power of the five permanent members of the Council, which the United States used in the *Nicaragua* case.

Mezinárodní tribunál pro mořské právo

- 1982 Hamburk
- rozhoduje spory týkající se výkladu nebo aplikace Úmluvy o mořském právu, konečné rozhodnutí
- specializované senáty pro mořské dno a pro jeho průzkum a využívání